

Mahdollisuuksien VASU

Tampere 7., 13. ja 14.9. 2017

*Lto, KM, väitöskirjatutkija
Hanna Hjelt*

Esityksen teemat

- Vasu velvoittaa: varhaiskasvatustyön säätely ja muutoksen hallinta
- Mitä vasussa sanotaan?
- Pääsevätkö kaikki osallisiksi? Lapsen osallisuus sosiaalisena kuulumisena
- Opettajajohtajuus

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.” (vasu s.6)

Vasun tekstin äärellä - Mitä vasussa lukee ja miksi?

Vasu on julkista kasvatuspuhetta, joka sitoo toimijoita!

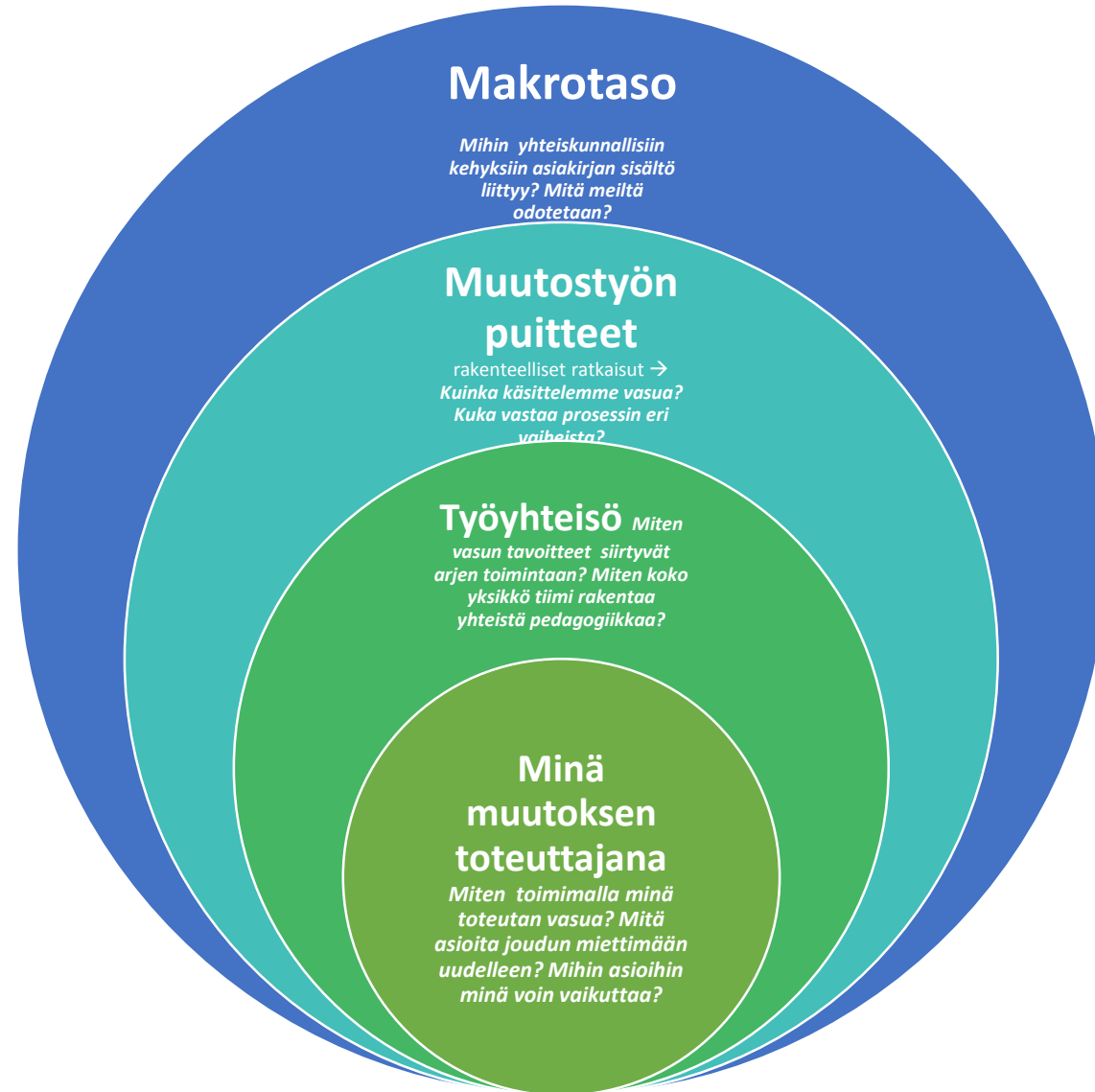
- Vasun teksti kuvaa yhteiskunnan varhaiskasvatukselle asettamia tehtäviä.
- Tekstissä näkyy varhaiskasvatuksen tehtäväkentän muutos, siirtymä työvoimapolitiittisesta palvelusta elinikäisen oppimisen systemaattiseen tukemiseen.
- Tämän muutoksen täytyy näkyä myös varhaiskasvatuksen toiminnallisessa sisällössä.
- Varhaiskasvatustyön tulee perustua asiakirjan tekstin hallintaan ja tulkintaan.

Mikä muuttuu?

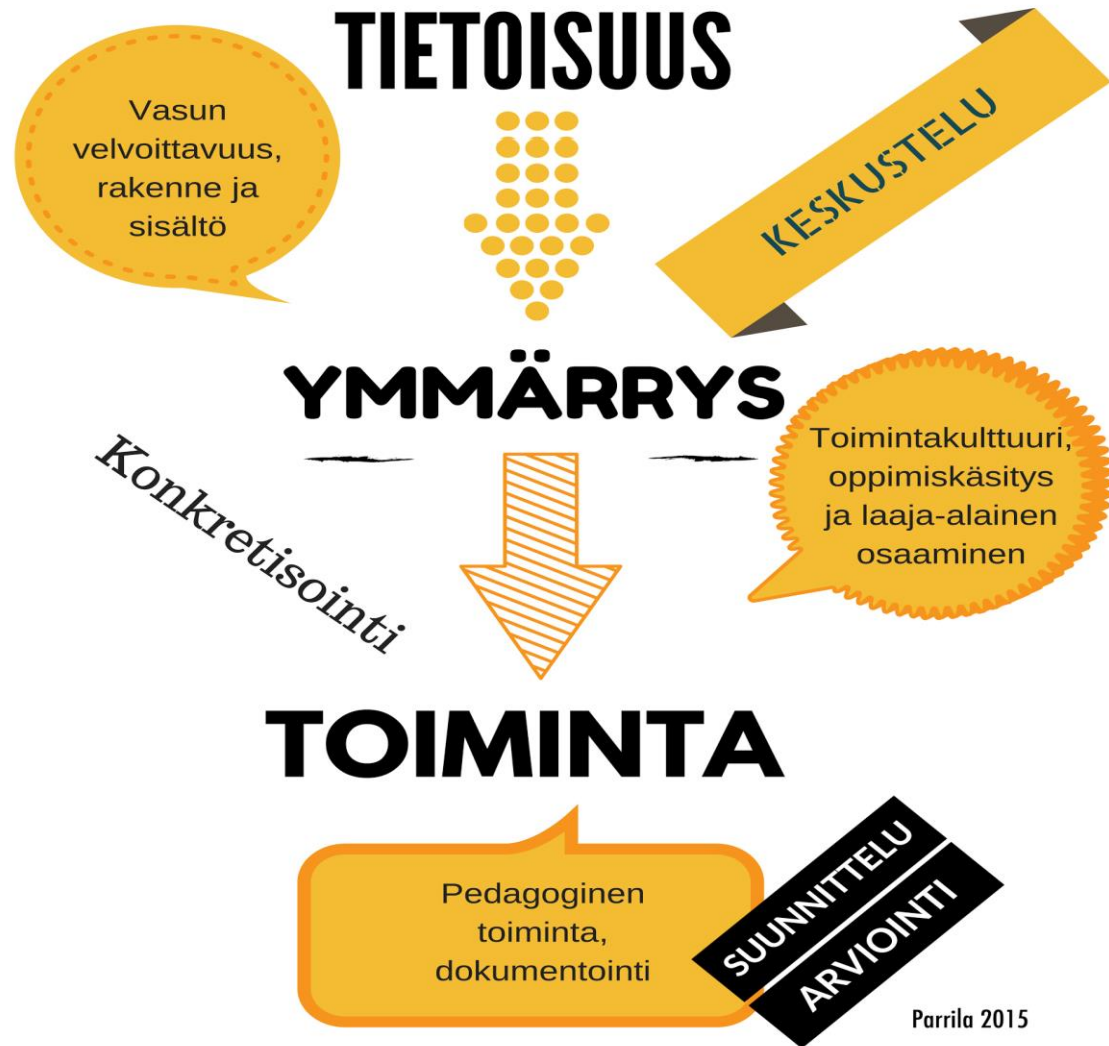
- Toiminnan ytimenä on oppiva yhteisö, muuttuva ja kehittyvä vasu-perustainen toimintakulttuuri
- Tulevaisuusorientaatio, yhteiskunnan muutokset, tulevaisuuden taidot
  - Osallisuus, kasvaminen demokraattiseen toimintatapaan
  - Kulttuurinen moninaisuus
  - Kestävä elämäntapa
- Oppimisen kokonaisvaltaisuus, vertaussuhteiden merkitys
- Opetussuunnitelmien jatkumo

Kehittämistoiminnan kohdentuminen:

Layderin 1993 tutkimuskarttaa mukailen Fonsén 2014

Parrila 2015

Varhaiskasvatustyön olemus (ks. Urban & Dalli)

- Varhaiskasvattajan ammatillinen osaaminen perustuu vuorovaikutukseen käytännön toiminnassa.
  - Ammatillisuudessa on vahva tilanteisuuden ja käytännöllisyyden ulottuvuus.
  - *“Doing and knowing are inseparable elements of work.”*
  - Suunnitelmien ja rakenteiden täytyy olla joustavia ja avoimia, sillä toiminta pienten lasten kanssa ei ole tarkasti ennakoitavissa.
- ”Päiväkodin arjessa on paljon yllättäviä tilanteita, joihin ei ole ennakolta sovittua ratkaisua. Nämä tilannekohtaiset ratkaisut on tehtävä varhaiskasvatuksen valtakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden perusteella tehtyjen sopimusten mukaisesti, **kasvattajan parhaan kyvyn mukaan.**” (Ks. Luostarinen & Peltomaa 2016)

Varhaiskasvatustyötä ohjaavat normit

- Lain asettama normi
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 –asiakirjan asettama normi
- Paikallisen väestön asettama normi
- Sosiaalinen normi

Kuulostaako tutulta?

- ☛ Aamuvuorolainen täyttää aina kahvinkeittimen tullessaan.
- ☛ Vasukeskustelu käydään vähintään kerran vuodessa.
- ☛ Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä.
- ☛ Unikaveria ei voi viedä lokeroon.
- ☛ Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana.
- ☛ Lasten oppimisen edellytyksiä tuetaan.
- ☛ Välivuorolaisen tehtävänä on hakea aamupalakärryt.
- ☛ Lapsen osallisuutta vahvistaa lapsen myönteinen kohtaaminen.
- ☛ Kannustamme lapsia liikkumaan.
- ☛ Iltavuorolainen ei mene ulos aamupäivällä.

Asiakirjaan perustuva normi velvoittaa

- Normittava asiakirja kertoo miten työ on tehtävä!
- Määrittää asioiden tärkeysjärjestyksen.
- Normin toteutumista valvotaan ja siitä vastataan.
- Normeja ei voi seurata mekaanisesti → ne sisältävät paikallista tulkintaa, joka on oltava pedagogisesti perusteltavissa (s.28)

Asiakirjan normi → sosiaalinen normi

Sosiaalinen normi

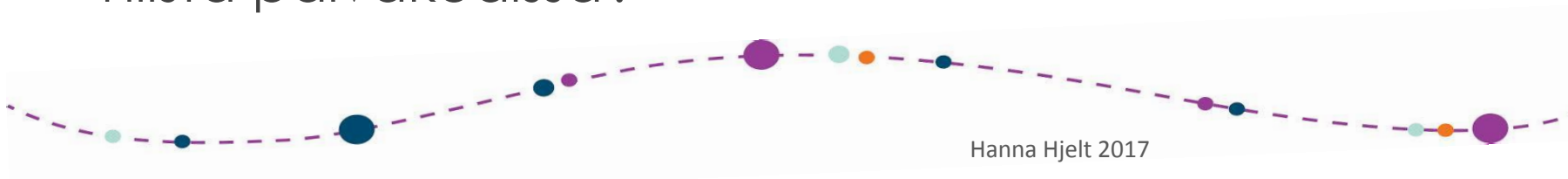
- Normit syntyvät kun yksilön toiminta vaikuttaa toisen ihmisen elämään, eli toiminnan ulkoiset seuraukset synnyttävät normeja.
- KOSKEE YKSILÖÄ, MUTTA SYNTYY YKSILÖN SUHTEESSA TOISIIN.
- Normin noudattamista säätelevät sanktiot eli palkkiot ja rangaistukset
  - Sanktiot voi olla ulkoisia (ihailu ja paheksunta) tai sisäisiä (huono omatunto, pisto sydämessä) **jälkimmäinen edellyttää sisäistynyttä normia.** (Koivumäki 2008)
  - Normien noudattamisen tuomarina ovat vuorovaikutuskumppanit. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2012)

Sosiaaliset normit päiväkodissa

Työ on määrittynyt paikallisessa keskustelussa, tiimissä tai työyhteisössä

- Normit ja **käsitys hyvin tehdystä** työstä liittyy sukupolvikokemuksiin (Karila 2016).
- Harmonisen keskustelun kulttuuri, epäselvät vastuut (Nummenmaa–Karila, 2011).
- Päiväkodin henkilöstön keskinäinen riippuvuus, horisontaalisten verkostojen merkitys! → jotkut normit voivat olla yhteisön toiminnan päämäärän kannalta haitallisia.

Millaisia normeja tunnistat omassa työyhteisössäsi? Keskustellaanko niistä päiväkodissa?

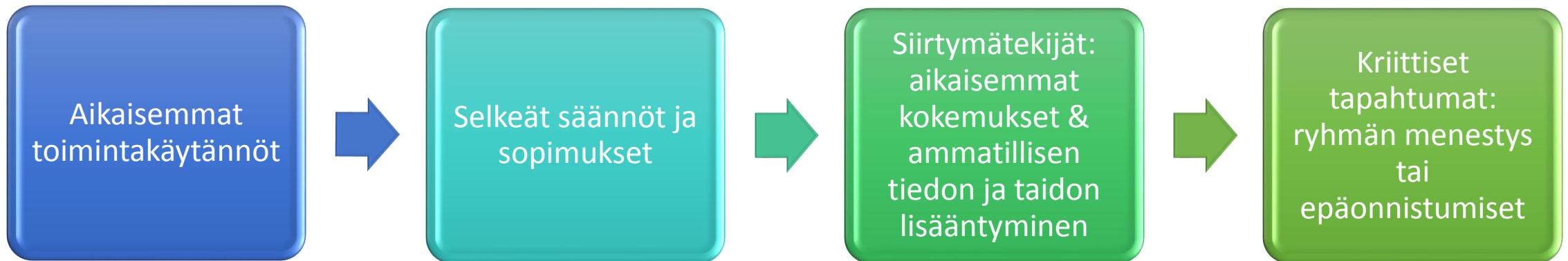
Kuulostaako tutulta?

Lain asettama normi, VASUn perusteiden asettama normi, paikallisen suunnitelman asettama normi, sosiaalinen normi

- Aamuvuorolainen täyttää aina kahvinkeitin tullessaan.
- Vasukeskustelu käydään vähintään kerran vuodessa.
- Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä.
- Unikaveria ei voi viedä lokeroon
- Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana.
- Lasten oppimisen edellytyksiä tuetaan.
- Välivuorolaisen tehtävänä on hakea aamupalakärryt.
- Lapsen osallisuutta vahvistaa lapsen myönteinen kohtaaminen.
- Kannustamme lapsia liikkumaan.
- Iltavuorolainen ei mene ulos aamupäivällä.

Normin syntymisen vaikuttavat tekijät (Feldman; Pennington, 2005)

Sitoutuminen muuttuviin toimintatapoihin

(Chatman 1986, Wallin 2012)

Mukautuminen

Prosessi käynnistyy tavoitteiden kartoittamisella ja mukautumisella työn uusiin haasteisiin.

Samaistuminen

- Arvot ja tavoitteet konkretisoituvat ymmärrettäviksi toimintatavoiksi.
- Jokaiselle mahdollisuus samaistua yhteisön toimintaan ja kokea ylpeyttä jäsenyydestään työyhteisössä.
- Samaistuminen kannattelee yksilön työtä ja tarjoaa tukea arjen valintatilanteissa

Sisäistäminen

- Oma osaaminen vahvistuu onnistumisten kautta.
- Työntekijä haluaa sisäistää yhteisön arvot kokee luottamusta ja sitoutuu panostamaan itse aktiivisesti tavoitteiden saavuttamiseen.
- Omat arvot yhteneviä organisaation arvojen kanssa
- Kyky kriittiseen ja kehittävään työotteeseen.

Vasu näkyväksi 1.

Vasun tekstin tutkiminen:

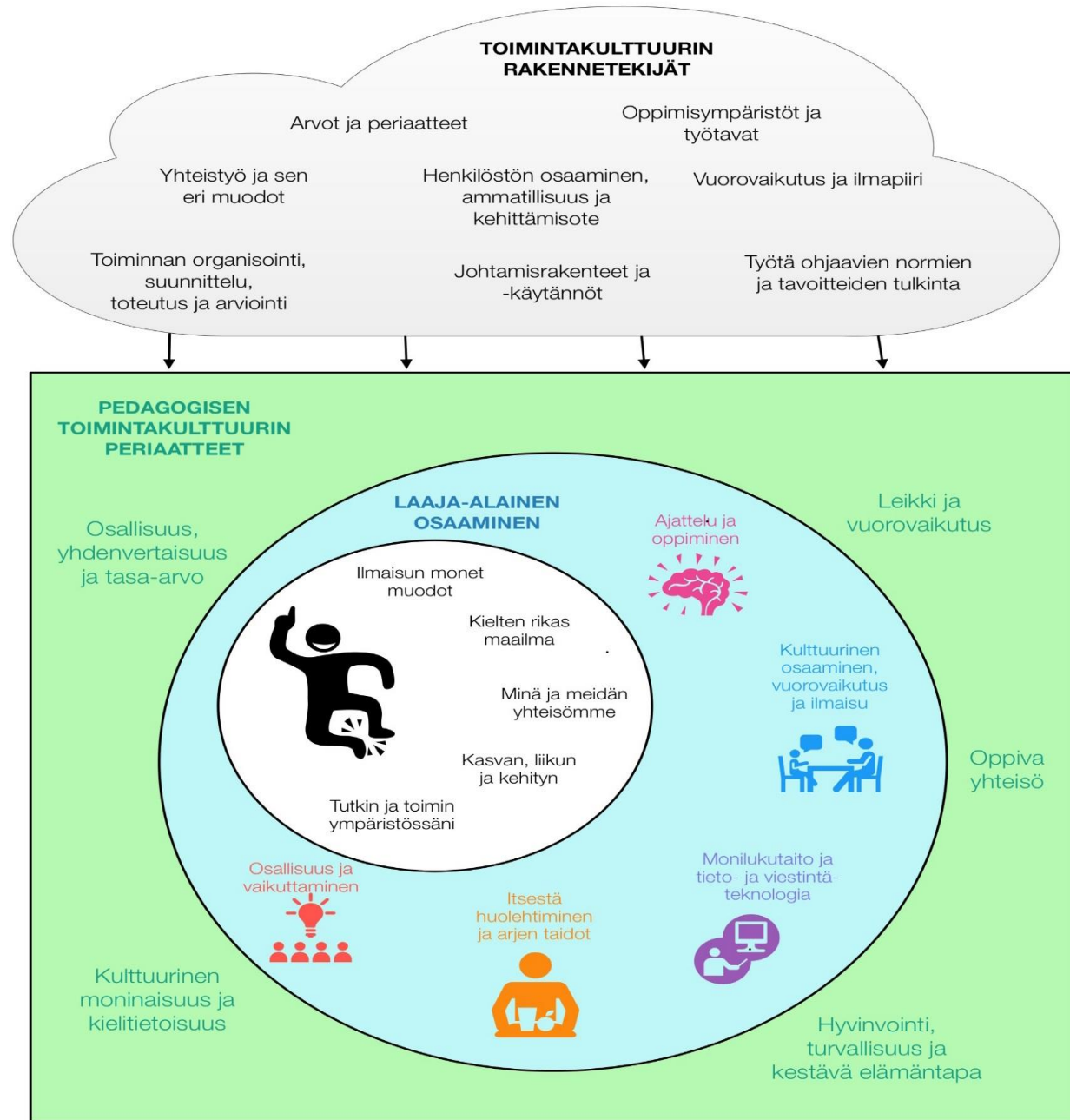
- Eri osa-alueiden keskeisten jäsenysten esittely toisille, tavoitteiden yhteinen konkretisointi esittelyn pohjalta.
- Vasun eri toimijat: miten kuvataan lapsi, lapsiryhmä ja kasvattaja?
- Toiminnan tarkastelu vasun keskeisten väittämien perusteella esim. "**Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja**" – vasu s. 29. Miten tämä voi toteutua? Miten kokemuksia jaetaan? Miten kannustetaan? Kuinka kokeilemisestä sovitaan? jne..

VASUT HIIRENKORVILLE 😊

Vasun osa-alueiden jäsentäminen

Vasu 2016 -asiakirjassa määritetyn toimintakulttuurin ja laaja-alaisen osaamisen suhdetta pedagogiseen toimintaan (jonka keskiössä tietenkin oppiva ja hyvinvoiva lapsi).

Yläpilvessä olevat toimintakulttuurin rakennetekijät ovat pääsääntöisesti johtamiseen liittyviä teemoja.

Vasu näkyväksi 2.

Tavoitteiden toteutumisen tunnistaminen arkitoiminnassa

- 🕒 Laaja-alaisen osaamisen kartta tiimin seinälle → kirjataan arjen tapahtumia vasun näkökulmasta
- 🕒 Tavoitteiden muokkaaminen aikuisen toiminnaksi
- 🕒 Tavoitealueisiin jaettu miellekartta → esimerkkinä retki taidemuseoon

Mikä toteutuu? Missä on parannettavaa? Miten?

Laaja-alainen osaaminen tukee elinikäistä oppimista

- Tulevaisuuden taidot
- Kyky käyttää tietoja ja taitoja luovasti sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla.
- Oppijan oma aktiivisuus
- Yhteisöllinen tiedon rakentaminen
- On tarkoitus kasvattaa aktiivisia yhteiskunnan jäseniä ja kansalaisia, jotka osaavat nähdä epäkohtia ja korjata niitä! → vahva eettinen ulottuvuus

”Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu.”

” **Kasvattajan pedagogisella toiminnalla on keskeinen rooli siinä miten osaamisen kehittyminen on osa varhaiskasvatuksen arkea**

Laaja-alaisen osaamisen kartta

Osallistuminen ja
vaikuttaminen

Itsestä
huolehtiminen ja
arjen taidot

Ajattelu ja
oppiminen

Monilukutaito ja
tieto- ja viestintä-
teknologinen
osaaminen

Kulttuurinen
osaaminen,
vuorovaikutus ja
ilmaisu

Ajattelu ja oppiminen siirtymätilanteessa

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät:

- vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa
- monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla
- Ihmettelyn, oivaltamisen ja oppimisen ilon kautta

Esimerkki!

Mitä kasvattaja tekee:

- Tukee systemaattisesti lasten taitoja jäsentää, nimeää ja kuvaa ympäristöä ja sen ilmiöitä. → iän ja kehityksen mukaisesti.
- Rohkaisee lapsia kysymään ja kyseenalaistamaan
- Iloitsee lasten kanssa onnistumisista ja mallintaa toisten kannustamista.
- Kannustaa lasta sinnikkyYTEEN ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa
- Tukee lasta suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan (positiivisin keinoin)
- Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista.
- **Kuvatkaa perussiirtymätilanne (esim. uloslähtö) ja aikuisen toiminta kyseisessä tilanteessa.**
- **Kirjatkaa konkreettisia toimia, mitä kasvattajan pitää tehdä ja toisaalta mitä hän ei saa tehdä, jotta laaja-alaisen osaamisen alue ajattelu ja oppiminen toteutuisi siirtymätilanteessa.**

PROSESSI-TAVOITTEET

SISÄLLÖLLISET TAVOITTEET

ARVIOINTI: Kaikki lapset ottivat ruokaa itse. Määrien arviointi oli vaikeaa 3-vuotiaille. Kauha olisi saanut olla pienempi. Lapsia kannustettiin käyttämään sekä haarukkaa että veistä. Lapsia rohkaistiin tunnustelemaan, haistamaan ja maistamaan ruokaa. Ruoasta keskusteltiin ja pohdittiin mm. mistä makaronit ja ketsuppi on tehty. SEURAAVAKSI näiden tavoitteiden suhteen: jatkamme samoilla tavoitteilla ja toimenpiteillä. Rohkaistetaan kaikkia lapsia pohtimaan ruoan määrää ja kertomaan, kun ovat kylläisiä. Puhutaan myös roskien lajittelusta.

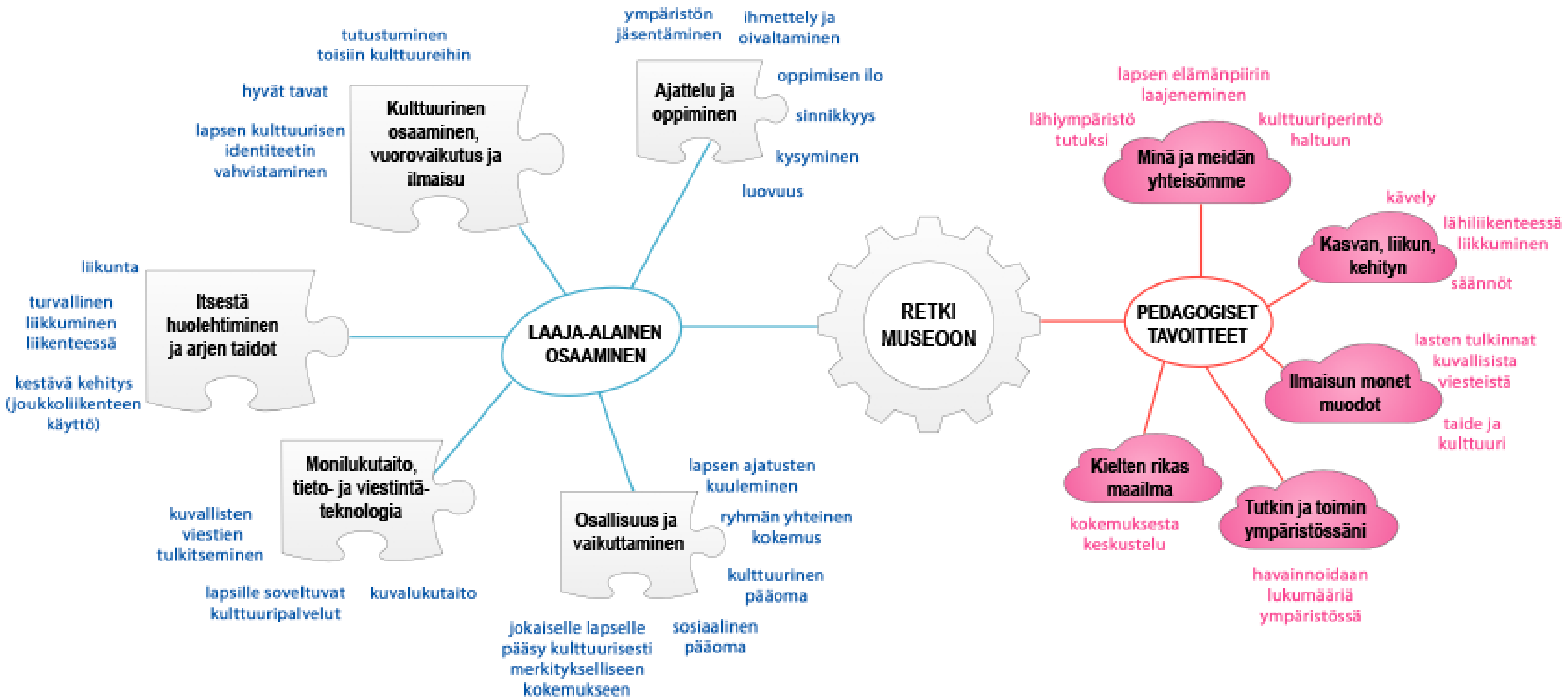
Pedagogisen toiminnan suunnittelu- ja arviointityökalu

1. **Nimetään** toiminta kaavion keskelle (esim. ruokailu)
2. **Kirjataan oppimisen alue** pilveen (esim. kasvan, liikun, kehityn) - vasusta
3. **Kirjataan vasuasiakirjasta etsitty tavoite** pilven ulkopuolelle (esim. ohjataan lapsia omatoimiseen ruokailuun) - vasusta
4. **Kuvataan KÄYTÄNNÖN TOIMINTA** viivoilla tuosta 3. kohdan tavoitteesta (esim. lapsi hakee itse ruoan, ruoka on saatavilla matalalla pöydällä, ruoan ottimet ovat riittävän pienet, opastetaan lasta haarukan ja veitsen käytössä...)
5. Kohtien 1-4 pohjalta **etsitään jokaiseen laaja-alaisen osaamisen osa-alueeseen (vasu 2016 –asiakirjaa hyödyntäen) asioita, joita kyseinen toiminta kehittää** – vasta toiminnan jälkeen voidaan arvioida, toteutuivatko tavoitteet.
6. **Arvioidaan** saavutettiinkö sisällölliselle pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet (Mahdollistettiin lapsen omatoimisuus?) ja pohditaan prosessitavoitteiden (eli laaja-alaisen osaamisen edistäminen) toteutuminen. **Arvioidaan vain aikuisen toimintaa.** Arvioinnille ei ole omaa kohtaa, mutta sen saa kirjoitettua lyhyesti kaavion alle.
7. Arvioinnin pohjalta **suunnitellaan jatkotoimia** kyseisen (tässä tapauksessa lapsen omatoimisuuden lisääntyminen ruokailutilanteessa) pedagogisen tavoitteen/laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden suhteen.

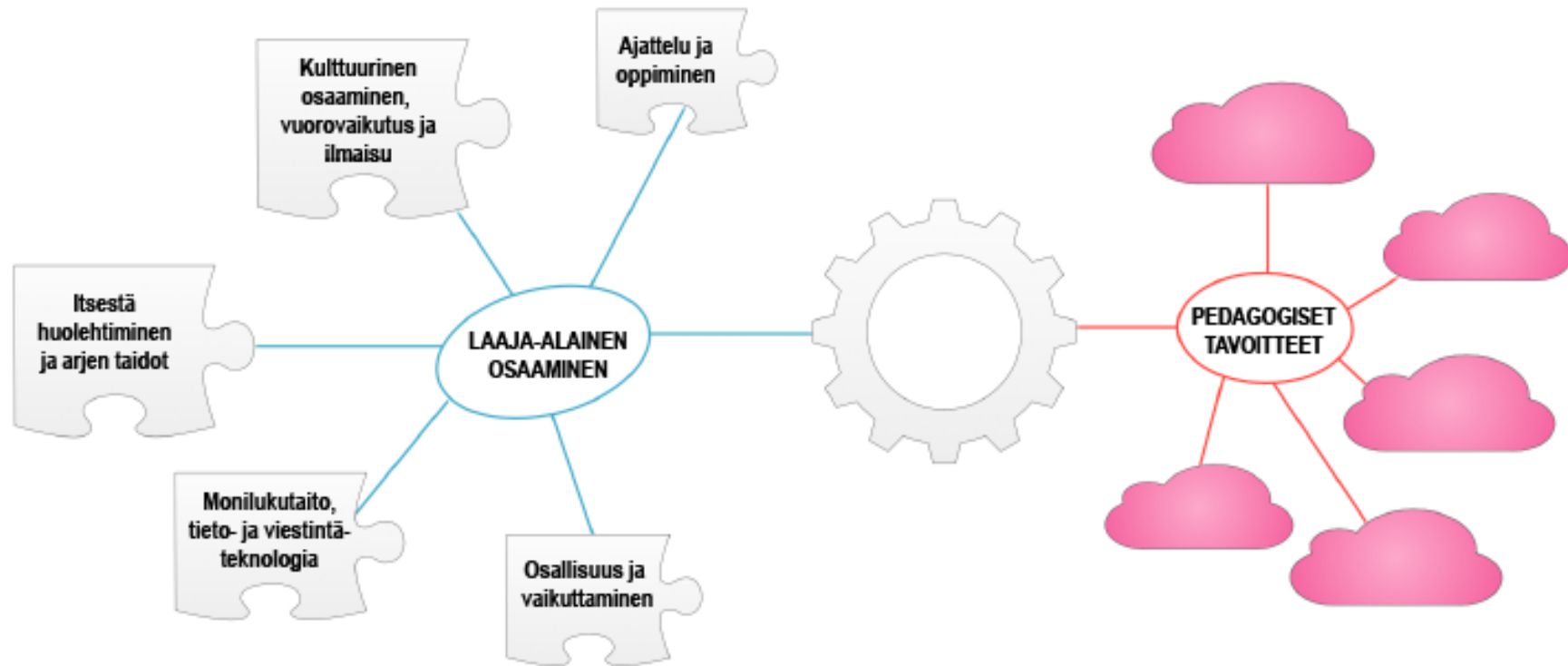
PROSESSI-TAVOITTEET

SISÄLLÖLLISET TAVOITTEET

**PROSESSI-
TAVOITTEET**

**SISÄLLÖLLISET
TAVOITTEET**

Toiminnan pedagogiset tavoitteet

Esimerkkinä retki museoon.

Prosessitavoitteet

Sisällölliset tavoitteet

Mennään museoon!

Osallisuus (Vuorisalo 2013, Siisiäinen 2010)

Osallisuus on yläkäsite sosiaalisen kuulumisen eri muodoille. Se voi toteutua eri tavoin ja sen luonne määräytyy sen mukaan miten osallisuus saavutetaan

- Osallistuminen; toimijan itsensä tuottama osallisuus
- Osallistaminen, joku muu kutsuu osallisuuteen
→ mukautuva osallisuus, tekijä itse passiivinen
- Osallistumattomuus; onko velvoite osallistua?

Kyse ei ole yksiselitteisestä toimeliaisuudesta!

Osallisuus perustuu siihen miten yksilö saavuttaa toimijuuden arjen tilanteissa.

Lähtökohtana on kasvattajan näkemys lapsesta toimijana

Osallisuus ja sosiaalinen pääoma (Vuorisalo 2013, Bourdieu)

- Kulttuurinen pääoma; tiedot, taidot, kokemukset.
- Sosiaalinen pääoma : kyky toimia vastavuoroisesti sosiaalisessa verkossa. Ilmenee arvostuksena, vuorovaikutuksena ja hyväksyntänä. (Bourdieu)
- Kokonaispääoman määrä ei välttämättä riitä sosiaalisen pätevyyden ilmenemiseksi vertaissuhteissa. Sosiaalisella pääomalla on ratkaiseva merkitys.
  - Keskustelupääoma

Vasun lapsi kuvattuna toiminnan kautta

- Aktiivinen toimija,
- Oppija, ihmettelijä.
- Oivaltaja, kysyjä, kyseenalaistaja.
- Osallistuja, vaikuttaja, suunnittelija,
- Kokeilija, yrittäjä,
- Toiset huomioiva.

Yhteisön jäsen!

Vasu ja vertaissuhteet

- **"Yhteisö** rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen."
- "Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa."
- **Pääsevätkö kaikki osallisiksi?**

Pääsevätkö kaikki osallisiksi?

Toimintakulttuuri:
Osallisuus yhdenvertaisuus ja
tasa-arvo
(s. 30)

- ☛ Lapsen kuuleminen ja sensitiivinen kohtaaminen
- ☛ Lasten aloitteiden huomioiminen
- ☛ Osallisuutta edistävät toimintatavat ja rakenteet
- ☛ Lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistaviin piirteisiin puuttuminen

Laaja-alainen osaaminen:
Osallistuminen ja vaikuttaminen
(s.24)

- ☛ Taito ja halu osallistua yhteisön toimintaan
- ☛ Luottamus omaan vaikutusmahdollisuuksiin
- ☛ Kuulluksi tuleminen
- ☛ Toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen ja arviointiin osallistuminen
- ☛ Yhteisten sääntöjen ja sopimusten merkitys

Tavoitteet konkreettiseksi toiminnaksi yksilötaso

- Sensitiivinen reagointia non-verbaalisiin viesteihin → havainnointi, ilmeet, eleet, fyysinen läheisyys, tarjoumien tekeminen ja vastaanottaminen.
- Toimintamahdollisuuksien mallintaminen, toimintaan pääsyn varmistaminen.
- Yksilöllisten tarpeiden havainnointi → leikkiin pääsy, leikin kehittäminen, oma rauha, lapsen oma tulkinta osallisuudesta.
- Puitteet vuorovaikutukselle → aikaa keskustella ja kuulla lasta, rakenne monipuoliselle mielipiteen ilmaisulle erilaisissa tilanteissa (opetuspuhe & sananvaihto)
- Systemaattinen kielellinen mallintaminen → aikuisen rikas kielimalli, vuorovaikutuksellisen keskustelun tietoinen rakentaminen, sadutus, kerronta

Tavoitteet konkreettiseksi toiminnaksi: suhdetaso

- Yhteisöllisyyden tietoinen rakentaminen, ryhmäidentiteetin tukeminen eli emotionaalisen yhteyden luominen: yhteistä historiaa, yhteisiä sääntöjä, kulttuurit näkyväksi ja ryhmän yhteiseksi pääomaksi esim. laulut, lorut, hokemat.
- Toimintaan liittymisen taitojen havainnointi ja mallintaminen → suora kysymys, toiminnallinen tarjous, roolipuhe.
- Ryhmän toiminnan ennustettavuuden ja muuntumisen välisen tasapainon ylläpitäminen → tilaa toiminnan muuntelulle, lasten ideoille, myös pysyviä rakenteita.
- Oppimisympäristön tietoinen muokkaaminen → toimintareviirit, oma tila, aikaresurssin säätely lasten vertaistoimintaa kannattelevaksi.

→ Pääsy materiaaliin resursseihin!

Arviointi ja dokumentointi

Osallistuminen ja vaikuttaminen, jäsenyys yhteisössä (Fonsén & Parrila 2016)

Yhteisöllinen taso: Toimintaan liittyminen ja jäsenyys ryhmässä	hyvin	melko hyvin	huonosti	keinot / perustelut
Kasvattajat rohkaisevat lapsia ilmaisemaan ajatuksiaan eri keinoin				
Ryhmälle luodaan yhteistä historiaa				
Lasten liittymistä toimintaan tuetaan systemaattisesti				
Oppimisympäristöä on muokattu tukemaan lasten vertaissuhteita				

Osallisuus varhaiskasvatuksessa (Turja & Vuorisalo 2017)

Muutos kohti lasten osallisuuden vahvistamista näkyy yhteisön pedagogisessa toimintatavassa eli siinä

- miten suunnitellaan
- mitä asioita pidetään tärkeänä suunnitella
- miten suunnittelussa jätetään joustavasti tilaa lapsen oivalluksille, aloitteille ja ongelmaratkaisulle
- miten pedagogiset tavoitteet upotetaan osaksi toimintaa, jossa myös lapsen kokevat ”omistajuutta”

Arviointi

Vasun tavoitteiden ja velvoitteiden saavuttamisen valvonta ja toiminnan kehittäminen

- Varhaiskasvatus on tavoitteellista!
- Arvioinnin eri tasot: kansallinen arviointi, kunta-arviointi, yksikkö- ja yksilöarviointi
- Arviointitietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä → pedagoginen dokumentointi on osa arviointiprosessia
- Arvioinnin kohteiden määrittely, toimivat arviointityökalut
- **Asiantuntijuus on kykyä esittää oikeita kysymyksiä ja raivata esteitä tavoitteiden toteutumisen tieltä**

"Opettajajohtajuuden" eri ulottuvuudet

- e Eri tasot; päiväkotitaso, tiimitaso, ammatillinen yhteisö, vuorovaikutus perheiden kanssa
- e Tavoitteellisen pedagogisen työn tekeminen näkyväksi!
- e **Vuorovaikutus työyhteisössä**
- e Roolimallina oleminen
- e Tiimin jäsenten tukeminen → johtamisessa vahva vuorovaikutuksen ulottuvuus
- e Pedagogisten ratkaisujen vasulähtöinen perusteleminen

Opettajajohtajuus laajentaa opettajan omaa näkökulmaa -> yhteiskunnan tavoitteiden taso → arjen työn taso

Opettajajohtajuuden edellytykset

- Selkeät työnjaon periaatteet, resurssien tarkastelu
- Aikaa ja rakenteita horisontaaliselle yhteistyölle → työn arviointi ja reflektointi
- Ammatillisen itsetunnon tietoinen rakentaminen ja johtajuustaitojen kehittäminen → aikuisten ohjaamisen, viestintätaito, neuvottelutaito
- Työkaluja pedagogisen työn arviointiin ja kehittämiseen:
  - Pedagoginen dokumentointi
  - ryhmävasu, lapsen vasu
  - tiimisopimus
  - tiimipalaverien ohjeistus
  - arvioinnin- ja kehittämisen työvälineet

Opettajajohtajuus vasuprosessissa

- Vasulähtöisen puheen tuottaminen työyhteisössä → "vasutulkki" joka luo yhteisiä merkityksiä vasun sisällölle
- Työyhteisön normirakenteiden tarkastelu: mikä johdattaa henkilöstön päätöksentekoa arjen valintatilanteissa?
- Tarvittavan tuen ja avun arviointi. → mille konkreetian tasolle tässä työyhteisössä on tavoitteet ja niihin pääsemisen keinot asetettava.
- Prosessipalautteen antaminen → myös omat virheet ja epäonnistumiset esiin 😊

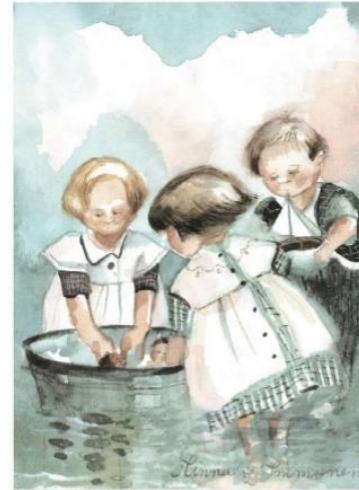
Lapsen osallisuus sosiaalisena kuulumisena.

Merja Koivula

Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa

• Suorakulmion muotoinen leike

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Mari Vuorisalo

• Su Lasten kentät ja pääomat

Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa

Lähteitä

Hännikäinen, M. 2006. Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.). 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Ikonen, M. 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017 Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

Koivula M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 390. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23627/9789513938925.pdf?sequence=2>

Kronqvist E-L. 2006. Pienten lasten yhteistoiminta ja sen sosiaalinen dynamiikka. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Vastapaino. 166–182

Lehtinen, A-R. 2009. Lapset toimijoina päiväkodin vertaissuhteissa. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.

Lehtinen, A.-R. 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. SoPhi 55.

Siisiäinen, M. 2010. Osallistumisen ongelma. Kansalaisyhteiskunta 1 (1), 8–40.

Vuorisalo, M. 2009. Ken leikkiin ryhtyy - leikki lasten välisenä sosiaalisena ilmiönä päiväkodissa. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Vastapaino.

Vuorisalo, M. 2013 Lasten kentät ja pääomat. Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Studies in Education, Psychology and Social Research 467. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41398/978-951-39-5205-1.pdf?sequence=2>

KIITOS

Hanna Hjelt

050 3436090

hanna.hjelt@uta.fi

hanna.hjelt@eduomatic.fi

<https://hannahjelt.wordpress.com/>

